

Wołkonowski: Społeczne inicjatywy akademickie w Wilnie

*

Podjęcie inicjatywy akademickiej przez pewną grupę społeczną wymaga ogromnego wysiłku – ludzie ci powinni dysponować potencjałem naukowym, zasobami materialnymi, zdolnościami organizacyjnymi, powiedział prof. Jarosław Wołkonowski podczas konferencji „Polacy litewscy czy Polacy na Litwie?”. Zdaniem naukowca w Wilnie w ciągu ostatnich stu lat najwięcej tego typu inicjatyw pochodziło od Polaków.

„Władza w Wilnie prawie zawsze była w opozycji do przedstawionych inicjatyw traktując je bojaźliwie. Często wykorzystywała nagonkę. Odbierała te inicjatywy jako wzmocnienie grupy narodowej“ - oświadczył Wołkonowski.

Inicjatywy akademickie, są to działania podjęte przez grupę społeczną mające na celu powołania instytucji naukowej w celu prowadzenia badań naukowych i studiów. Prof. Wołkonowski wymienił osiem społecznych inicjatyw akademickich w XX i XXI wieku:

Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie (1907-1939);
Żydowski Instytut Naukowy w Wilnie (1925-1939);
Tajny Uniwersytet Stefana Batorego (1942-1944);
Podziemne Seminarium Duchowne (1970-1990);
Uniwersytet Polski w Wilnie (1990-2012),
„Rutenia” - filia MGIU (2005);
Europejski Humanistyczny Uniwersytet – EHU(2005-2012)
Filia w Wilnie Uniwersytetu w Białymstoku 2007-2012.

Towarzystwo Przyjaciół Nauk (1907-1939)

Towarzystwo Przyjaciół Nauk zostało zarejestrowane 17 stycznia 1907 r. Powstanie Towarzystwa umożliwiły zmiany w polityce caratu. Z inicjatywą założenia towarzystwa, zrzeszającego „przyjaciół nauk” w Wilnie wystąpiło grono polskich działaczy politycznych i społecznych - założycielem był Alfons Parczewski, współzałożycielką - Eliza Orzeszkowa.

Celem Towarzystwa było badanie kraju pod względem przyrodniczym, etnograficznym, historycznym, ekonomicznym i statystycznym. Towarzystwo liczyło kilkuset członków i sympatyków. Początkowo wydawało Roczniki, a od 1923 roku pismo Ateneum Wileńskie. Aktywnie wspierało wskrzeszenie Uniwersytetu Stefana Batorego w 1919 roku. Pamiątką po Towarzystwie Przyjaciół Nauk, oprócz badań naukowych, jest zbudowana siedziba przy Zielonym Moście.

Żydowski Instytut Naukowy (1925-1939)

Żydowski Instytut Naukowy powstał w Wilnie w marcu 1925 roku. Inicjatorem założenia był dr Max Weinreich i dr Cemach Szabad.

Cele działalności instytutu były następujące: 1. Badania nad językiem i literaturą żydowską; 2. Szkolenie pracowników naukowych; 3. Rejestrowanie wszelkich przejawów żydowskiego życia kulturalnego na świecie. W prezydium honorowym znajdowali m.in. się Albert Einstein i Sigmund Freud.

Jednym z największych dzieł instytutu było opracowanie zasad gramatyki języka jidysz. Siedzibą Instytutu był własny gmach przy ul. Wiwulskiego 18, zniszczony podczas wojny. Resztki zbiorów, których nie zniszczyły władze niemieckie, znajdują się dzisiaj w Nowym Jorku, w centrum Badań nad Kulturą Żydowską.

Tajny Uniwersytet Stefana Batorego (1942-1944)

Po wkroczeniu Niemców, profesory Uniwersytetu Stefana Batorego (USB) od lutego 1942 roku rozpoczęli tajne nauczanie, które kontynuowano do grudnia 1944 roku.

Tajny Uniwersytet Stefana Batorego wykształcił podczas wojny kilkuset studentów. Po wojnie w lipcu 1945 roku znaczna część pracowników naukowych USB przeniosła się do Polski dając początek Akademii Medycznej w Gdańsku i Uniwersytetowi Mikołaja Kopernika w Toruniu. Założyciel i rektor uniwersytetu prof. S. Ehrenkruetz został aresztowany przez władze sowieckie i zmarł w więzieniu na Łukiszkach.

Podziemne Seminarium Duchowne (1970-1990)

Brak księży w końcu lat 60. spowodował, że litewscy księża zdecydowali na założenie podziemnego seminarium, które miało na celu kształcenie księży.

W działalności podziemnego seminarium wzięli udział dwa zakony: Jezuici i Marianie. One też otoczyły opieką kleryków studiujących na tajnym seminarium duchownym. Organizacja studiów polegała na samodzielnym i indywidualnym trybie studiowania.

Ogólny program obejmował 36 przedmiotów. Jedni potrafili zaliczyć ten program w ciągu trzech lat, inni potrzebowali ośmiu, lub nawet 10 lat.

Oficjalnie podziemne seminarium nie posiadało ani rektora, ani siedziby. Według litewskich źródeł

w ciągu niespełna 20 lat święcenia kapłańskie otrzymało 27 księży, którzy ukończyli podziemne seminarium duchowne.

Uniwersytet Polski w Wilnie (1990-2012)

Na pierwszej konferencji „Nauka a jakość życia” z września 1990 roku zdecydowano, że „Niezbędne jest założenie polskiej uczelni wyższej, obejmującej kierunki pedagogiczny, prawny i medyczny oraz pełniące funkcje centrum metodycznego i naukowo-badawczego”. Początkowo rozważano, że uczelnia taka miała być państwową, jednak z biegiem lat władze Litwy jednoznacznie dały do zrozumienia, że takie rozwiązanie nie może być urzeczywistnione. Uniwersytet działał przy Stowarzyszeniu Naukowców Polaków Litwy.

Pomimo przyznania 10 tys. rubli przez Rząd Republiki Litewskiej na zbadanie koncepcji polskiej wyższej uczelni władze Litwy nie podjęły żadnych kroków, mających na celu uregulowania prawnego statusu tej inicjatywy.

Formą działania tej uczelni były studia prowadzone w Wilnie na podstawie umów z uczelniami w Polsce.

W 1998 roku został zarejestrowany jako Universitas Studiorum Polona Vilnensis, ale władze Litwy nie wydały pozwolenia na prowadzenie studiów i nie uznały dyplomów.

Ogółem za lata działalności studia ukończyło kilkuset studentów.

„Rutenia” – filia w Wilnie MGIU (2005)

Równoległe gdy powstawał Uniwersytet Polski w Wilnie, zainicjowano powołanie w Wilnie rosyjskiego Uniwersytetu na bazie filii Moskiewskiego Państwowego Uniwersytetu Technologicznego. Głównym inicjatorem był Witalius Bisakirskis.

Prowadzono studia według programów ww. uczelni na kierunkach Prawo i Ekonomia.

Próba zalegalizowania działalności akademickiej u władz litewskich zakończyła się niepowodzeniem. Władze Litwy nie uznały takiej działalności i dyplomów. Ogółem za lata działalności studia ukończyło kilkaset studentów.

Europejski Humanistyczny Uniwersytet (2005-2012)

Europejski Humanistyczny Uniwersytet powstał w Mińsku w 1992 roku przez grupę inicjatywną (akademik A. Michajłow), w 2004 roku został zamknięty przez władze Białorusi.

Wznowił swą działalność w 2005 roku w Wilnie przy poparciu międzynarodowego społeczeństwa.

W 2006 roku otrzymał przez władze Litwy status uniwersytetu.

Na uniwersytecie prowadzone są studia na kilkunastu kierunkach na poziomie studiów bakałarza i magisterskich oraz doktoranckich.

W nowym 2012 roku akademickim uniwersytet liczy 583 studentów, w tym 113 na studiach magisterskich i 3 na studiach doktoranckich.

Okolo 30 studentów EHU bierze udział w wymianie Erasmus (jedyna białoruska uczelnia w Erasmusie).

EHU potrafił zdobyć mocne wsparcie finansowe z Norwegii, 2 mln euro na trzy lata działalności.

Filia w Wilnie Uniwersytetu w Białymstoku (2007-2012)

19 czerwca 2007 roku rząd Litwy wyraził zgodę na powołanie Filii w Wilnie Uniwersytetu w Białymstoku. Podstawowym argumentem był dwukrotnie niższy wskaźnik wyższego wykształcenia polskiej mniejszości w porównaniu ze stanem ogólnokrajowym.

Na filii prowadzone są studia według programów UwB na kierunkach Ekonomia i Informatyka. Obecnie na Filii studiuje 442 studentów.

Władze Litwy uznały taką działalność i partycypują w kosztach prowadzenia tych studiów (koszyk studenta, stypendium państwowe, stypendia socjalne, kredyty).

Ogółem za lata 2007-2012 studia ukończyło 233 studentów, władze Litwy dyplomy uznają poprzez procedurę nostryfikacji.

„Badania naukowe oraz studia wymagały i wymagają dużych środków i każda z inicjatyw na swój sposób próbowała i próbuje rozwiązać. Polacy na Litwie potrafili wykreować największą ilość takich inicjatyw i w większości przypadków odnieśli sukces na płaszczyźnie badawczej i edukacyjnej“ - podsumował wykład prof. Jarosław Wołkonowski, dziekan wileńskiej filii Uniwersytetu w Białymstoku.

Wszelkie informacje opublikowane na DELFI zabrania się publikować na innych portalach internetowych, w mediach papierowych lub w inny sposób rozpowszechniać bez zgody DELFI. Jeśli zgoda DELFI zostanie uzyskana, trzeba obowiązkowo podać DELFI jako źródło.